

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН**

Токтайым Джумаковна Уметалиеванын Кыргыз Республикасынын
Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын
2014-жылдын 9-июлундагы № 44 аныктамасын
жокко чыгаруу жөнүндө даттануусун канааттандыруудан баш тартуу
жөнүндө

ТОКТОМУ

2014-жылдын 25-сентябры

Бишкек шаары

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын төмөнкү курамы: төрагалык кылуучу - судья М.Ш. Касымалиев, судьялар Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осконбаев, Ч.О. Осмонова, К.С. Сооронкулова, соттук отурумдун катчысы Н.А. Илиязованын катышуусунда «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, жаран Токтайым Джумаковна Уметалиеванын Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 9-июлундагы № 44 аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө даттануусун карап чыкты.

Даттанууда баяндалган жүйөлөрдү жана материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына (андан ары – Конституциялык палата) 2014-жылдын 3-июнунда Т.Дж. Уметалиеванын «Кыргыз Республикасынын Конституциясын колдонууга киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 4-беренесин конституциялуу эмес деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн. Т.Дж. Уметалиева кайрылууда өзүнүн жүйөлөрүнүн негиздемесинде Кыргыз Республикасынын Конституциясы коомдун жана мамлекеттин эң орчундуу мыйзамы болуп саналат деп көрсөтүүдө. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ченемдери базалык, негизги мүнөзгө ээ болгондуктан, алар ар дайым өзгөртүүлөргө дуушар болбош керек. Мыйзамдуулуктун, укуктук тутумдун жана мамлекеттик механизмдин омоктуулугунун орчундуу шарты, инсан менен мамлекеттин ортосундагы аныктыктыктын фактору – бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын стабилдүүлүгү.

Ошону менен арыз берүүчү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын стабилдүүлүгү анын өзгөрүлбөстүгү менен белгиленет деп көрсөтүүдө. Кыргыз Республикасынын Конституциясы өзү жөнгө салган мамилелерде гана өзгөртүүлөрдү чагылдырышы керек. Ушуга байланыштуу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 9-бөлүмүндө демейдеги жана конституциялык мыйзамдарды кабыл алуу процедурасынан айырмалуу өзгөртүүлөрдү киргизүүнүн татаалдашкан тартиби белгиленген.

Арыз берүүчү талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясына 2020-жылга чейин өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүүгө негизсиз тыюу салуу менен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 1, 2, 5, 6, 9, 10, 17-беренелерине карама-каршы келүүдө деп эсептейт жана аны конституциялуу эмес деп таанууну суранууда.

Ч.О. Осмонова, М.Р. Боюбукеева, Э.Т. Мамыров курамындагы Конституциялык палатанын судьялар коллегиясы 2014-жылдын 9-июлунда аны өндүрүшкө кабыл алуудан кийинкидей негиздер боюнча баш тартуу жөнүндө аныктама кабыл алышкан.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 96-беренесинин 6-бөлүгүнө, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4-беренесинин 1-бөлүгүнө жана 18-беренесине ылайык Конституциялык палатанын карамагына мыйзамдар жана ченемдик укуктук актылар Кыргыз Республикасынын

Конституциясына карама-каршы келген учурда гана аларды конституциялуу эмес деп таануу кирет.

Анда да, «Кыргыз Республикасынын Конституциясын кодонууга киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен бир мезгилде кабыл алынган. Бул мыйзам Конституция менен табигый бирдикте жана ага шайкеш болуп турат, турпаты менен анын өткөөл жоболорун, аны колдонууга киргизүү тартиби жөнүндө ченемдерди туюндуруу менен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын туундусу жана андан ажырагыс, мураскерликти жана мамилелердин стабилдүүлүгүн камсыздоого багытталган.

Ушуга байланыштуу, «Кыргыз Республикасынын Конституциясын колдонууга киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын жоболору конституциялуулуктун предмети катары каралышы мүмкүн эмес.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 7-бөлүгүнө ылайык мыйзам же ченемдик укуктук акты менен адам анын Кыргыз Республикасынын Конституциясы тааныган укуктары менен эркиндиктери бузулуп жатат деп эсептесе, ар ким алардын конституциялуулугун талашууга укуктуу. Негизги мыйзамга түптөлгөн абстрактуу конституциялык контроль конкреттүү учур менен байланышта болбостон ченемдик укуктук актынын же анын ченеминин конституциялуулугунун текшерилүүсү талашылып жаткан ченем менен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын экинчи бөлүмүндө аныкталган адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктерине шек келиши мүмкүн болгон учурда гана мүмкүн дегенди туюндурат.

«Кыргыз Республикасынын Конституциясын колдонууга киргизүү жөнүндө» 2010-жылдын 27-июнундагы Кыргыз Республикасынын Мыйзамы Конституциянын 114-беренелеринин талаптарын жүзөгө ашырып, Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү маселелерин жөнгө салат, ал эми талашылып жаткан ченем адамдын, жарандын жалпы кабыл алынган укуктары менен эркиндиктерине эч кандай тиешеси жок.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 9-июлундагы № 44 аныктамасы менен макул болбостон, Т.Дж. Уметалиева 2014-жылдын 28-августунда Конституциялык палатага даттануу менен кайрылган.

Т.Дж. Уметалиева Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн декрети менен эмес, Конституциянын негизинде жана аны аткарууга, Жогорку Кеңеш кабыл алган мыйзамдар гана Конституциядан туунду болот деп көрсөтүүдө. Арыз берүүчү «Кыргыз Республикасынын Конституциясын

колдонууга киргизүү жөнүндө» 2010-жылдын 27-июнундагы Кыргыз Республикасынын Мыйзамы коомдук талкуудан өткөн эмес жана ал учурда Конституциялык кеңешмеде гана каралган деп эсептейт. Жогоруда көрсөтүлгөн мыйзам Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнө өткөрүп берүү үчүн Конституциялык кеңешменин мүчөлөрү тарабынан кол коюлган эмес жана Катчылык аны өз бетинче Конституциялык кеңешменин чечими жок эле кабыл алган.

Ушуга байланыштуу, арыз берүүчү «Кыргыз Республикасынын Конституциясын колдонууга киргизүү жөнүндө» 2010-жылдын 27-июнундагы Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 4-беренесинин конституциялуулугун кароо негиздери бар деп эсептейт. Ушунун негизинде, Т.Дж. Уметалиева Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 9-июлундагы аныктамасын жокко чыгарууну жана анын кайрылуусун кабыл алууну суранууда.

Конституциялык палата арыз берүүчүнүн жүйөлөрүн судьялар коллегиясынын баш тартуусунун негиздерин талкуулап, кийинки тыянактарга келди.

«Кыргыз Республикасынын Конституциясын колдонууга киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен бирге 201-жылдын 27-июнунда референдумда (бүткүл элдин добуш берүүсүндө) кабыл алынган. Демек бул Мыйзамдын ченемдери эгемендүүлүктүн жана мамлекеттик бийликтин жалгыз булагы болгон Кыргызстан элинин эркининин натыйжасы болуп саналат.

Бул мыйзам Кыргыз Республикасынын Конституциясы сыяктуу эле кол коюуну талап кылбайт жана элдик бийликтин жогорку жана тикелей эркининин натыйжасы болуп саналат.

Конституционная палата Кыргыз Республикасынын Конституциясы жана «Кыргыз Республикасынын Конституциясын колдонууга киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы табигый бирдикте болуп бири биринен ажырагыс деген судьялар коллегиясынын тыянагы менен макул. Ушуга байланыштуу, «Кыргыз Республикасынын Конституциясын колдонууга киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын жоболору конституциялуулук предмети катары талашыла албайт.

Ошентип, Конституциялык палата «Токтайым Джумаковна Уметалиеванын кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 9-июлундагы № 44 аныктамасын жокко чыгаруу үчүн негиздерди тапкан жок.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 5-бөлүгүн, 51-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып,

ТОКТОМ КЫЛАТ:

1. Жаран Токтайым Джумаковна Уметалиеванын Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын «Токтайым Джумаковна Уметалиеванын кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» 2014-жылдын 9-июлундагы № 44 аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө даттануусун канааттандыруусуз калтырылсын.

2. Конституциялык палатанын ушул токтому акыркы жана даттанууга жатпайт.

3. Ушул токтом кол коюлгандан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**